

Justitiedepartementet
Enheten för fastighetsrätt och associationsrätt
103 33 Stockholm

SN Dnr 97/2015

2015-09-14

Remissvar

Departementspromemorian Ett ändamålsenligt minoritetsskydd (Ds 2015:25)

Svenskt Näringsliv har beretts tillfälle att lämna synpunkter på rubricerade promemoria och vill med anledning härav anföra följande.

I departementspromemorian behandlas frågor om särskild granskning i aktiebolag och ekonomiska föreningar samt inlösen av minoritetsaktier i aktiebolag. Förslagen syftar till att stärka det minoritetsskydd som dessa bestämmelser innefattar samt att komma till rätta med vissa missbruk av bestämmelserna.

Sammanfattning

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget att majoritetsaktieägaren ska stå för ersättningen till en god man som utsetts att bevaka minoritetsaktieägarnas rätt, också när den gode mannen för talan mot en skiljedom eller dom om inlösen.

När det gäller förslaget om särskild granskning i dotterföretag anser Svenskt Näringsliv att ett uttryckligt undantag bör införas i aktiebolagslagen för situationer där rätten att även granska förhållanden i dotterföretag kan strida mot lokal lag som gäller för ett utländskt dotterföretag. Den föreslagna regeln att minoritetsaktieägare i undantagsfall ska stå för kostnaden för granskningen bör enligt Svenskt Näringsliv utformas annorlunda och den bör inte begränsas till enbart privata bolag, utan gälla alla bolag. Om förslaget genomförs att aktieägare direkt hos Bolagsverket kan begära särskild granskning - utan att begäran lagts fram på bolagsstämma - anser Svenskt Näringsliv att en utvärdering bör ske inom fem år efter ikraftträdandet av hur de nya reglerna har tillämpats.

Svenskt Näringsliv tillstyrker övriga lagförslag.

Med undantag för de invändningar som görs nedan tillstyrker Svenskt Näringsliv övriga lagförslag som lämnas i departementspromemorian.

Tvångsinlösen av minoritetsaktier i aktiebolag

Ersättning till den gode mannen (avsnitt 3.5)

I departementspromemorian föreslås att majoritetsaktieägaren står för ersättningen till en god man som utsetts att bevaka minoritetsaktieägarnas rätt, också när den gode mannen för talan mot en skiljedom eller dom om inlösen.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget.

Att majoritetsaktieägaren ska stå för ersättningen till den gode mannen oavsett utgången av överprövningen innebär ett avsteg från rättegångsbalkens vanliga regler om fördelning av rättegångskostnader i tvistemål. Svenskt Näringsliv anser att principen att förlorande part ska betala motpartens rättegångskostnader ("loser-pays-systemet") bör gälla även i dessa fall.

Svenskt Näringsliv anser att förslaget är processdrivande i och med att det skapar oönskade incitament för den gode mannen att föra talan också mot avgöranden som på goda grunder kan antas vara materiellt riktiga. För det första eftersom förslaget innebär att den gode mannen processar på annans bekostnad när majoritetsaktieägaren alltid ska stå för ersättningen. För det andra eftersom de minoritetsaktiesägare som den gode mannen företräder i inlösen-tvister vanligen är passiva och frånvarande. Gode mannens uppgift är just att "i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt", se 22 kap. 10 § aktiebolagslagen. Någon aktiv huvudman som kan ge den gode mannen instruktioner eller "styra upp" denne finns således normalt inte i denna typ av tvister.

Ett tredje skäl till att förslaget är processdrivande är att eftersom inte heller minoritetsaktieägarna bär någon kostnadsrisk saknar dessa incitament till att avstå en överprövning. För dem innebär gode mannens begäran om överprövning visserligen viss tidsutdräkt men å andra sidan ingen kostnadsrisk och en åtminstone teoretisk möjlighet att få högre lösenbelopp för sina aktier än vad skiljenämnden eller tingsrätten fastställt. Det kan därför inte förväntas att någon eller några av minoritetsaktieägarna försöker stoppa en god man som vill begära överprövning av en meddelad skiljedom eller dom om inlösen ens i fall där domen sannolikt inte ändras i högre rätt.

Särskilt s.k. hedgefonder kan befaras i större utsträckning utöva påtryckning på den gode mannen att begära överprövning av en skiljedom eller dom om inlösen för att försöka få fastställt ett högre lösenbelopp.

Beaktas måste också att förslaget ger den gode mannen incitament att lägga ned onödigt mycket arbete på en begäran om överprövning.

Utredaren ser risken för att gode män driver processer i onödan som liten eftersom endast den som är lämplig för uppdraget får utses till god man (promemorian sid. 73). Svenskt Näringsliv delar inte den bedömningen av ovan nämnda skäl.

Utredaren menar också att domstolen vid prövningen av den gode mannens ersättningsanspråk kan beakta om denne inte hade goda skäl i sak för sin begäran om överprövning (promemorian sid. 111). Svenskt Näringsliv anser att domstolen inte bara kan utan ska beakta detta. Men även om så sker kommer utredarens förslag medföra nackdelar i form av

ökade kostnader för majoritetsaktieägaren för dennes egna rättegångskostnader i högre rätt samt tidsutdräkt för alla berörda aktieägare.

Redan gällande rätt ger minoritetsaktieägare ett starkt skydd i och med att majoritetsaktieägaren - oavsett utgången i målet - alltid bär sina egna kostnader och står för kostnaderna för sådana minoritetsaktieägare som för egen talan i de fall då det är majoritetsaktieägaren som har överklagat eller för talan mot en skiljedom. Ingen ändring föreslås heller av nuvarande regler att majoritetsaktieägaren ska svara för ersättningen till den gode mannen såväl i skiljeförfarandet, som i allmän domstol (också i högre rätt) om majoritetsaktieägaren väcker talan där oavsett vem som vunnit tvisten. Utredarens förslag gäller gode mannens "överklaganden", dvs. fall där den gode mannen för talan mot en skiljedom eller en dom om inlösen. Risken för rättsförluster för minoritetsaktieägare måste därför enligt Svenskt Näringsliv anses vara liten även om nuvarande ordning behålls. I vart fall måste skälen mot att ålägga majoritetsaktieägaren ersättningsansvar anses vara så starka att de väger över risken för eventuella rättsförluster.

Sammantaget ser Svenskt Näringsliv en risk att utredarens förslag gör det avsevärt dyrare och betydligt mer tidsödande för majoritetsaktieägare att genomföra tvångsinlösensförfaranden. Även en helt omdömesgill god man kommer, om förslaget genomförs, i praktiken (utom i ostridiga och medgivna fall eller då den gode mannen vunnit i skiljenämnden) att för säkerhets skull utnyttja möjligheten att överklaga så långt det går för att inte riskera kritik för att inte ha skött sitt uppdrag.

Om tvångsinlösenprocesser regelmässigt blir långdragna och dyra två eller tre-instansförfaranden som i sin helhet bekostas av majoritetsaktieägaren kan investerare, särskilt utländska investerare, avskräckas. Sådana höjda transaktionskostnader (räknat i såväl pengar som tid) kan vara faktorer som på marginalen får betydelse. Följden kan bli att ett för aktieägarna attraktivt uppköp av ett börsbolag inte kommer till stånd och den svenska aktiemarknaden går miste om nyttiga strukturtransaktioner. Effekterna drabbar även minoritetsaktieägare i svenska bolag. Den negativa signal som förslaget ger i ett attraktionskraftsperspektiv för både den svenska aktiemarknaden och för svenskt näringsliv har inte beaktats av utredaren. Svenskt Näringsliv anser att denna aspekt borde ha belysts i promemorian och att förslagets potentiella avskräckningseffekter för investerare utgör ytterligare ett skäl mot förslaget.

Särskild granskning

Granskning i dotterföretag (avsnitt 2.3.6)

I departementspromemorian föreslås att den som utsetts till särskild granskare i ett moderbolag också har rätt att granska förhållanden i dotterföretag.

Det förefaller rimligt att förhållanden i dotterföretag (enligt definitionen i 1 kap. 11 § aktiebolagslagen) ska kunna omfattas av särskild granskning. Svenskt Näringsliv är således i och för sig positiv till principen att en särskild granskare som har utsetts i moderbolaget även bör ha rätt att granska förhållandena i dotterföretag, om det behövs för fullgörandet av granskningsuppdraget. Dock anser vi att utredaren avfärdar eventuella problem med att den särskilda granskaren *automatiskt* ska ha en sådan rätt lite väl lätt genom att ange att skälen väger över för att tillåta detta (promemorian sid. 52).

Att det kan leda till diskutabla konsekvenser med en granskningsrätt som omfattar också ett dotterbolag som är noterat och har en annan aktieägarkrets än moderbolaget, har även utredaren lyft fram (promemorian sid. 51f). Problemen kan vara betydande.

En annan konsekvens som inte alls nämns i promemorian är att förslaget om rätt för särskild granskare att även granska förhållanden i dotterföretag kan strida mot lokal lag som gäller för ett utländskt dotterföretag. En ordning där granskningsrätten alltid omfattar dotterföretag blir exempelvis problematisk i förhållande till amerikanska s.k. proxy-bolag där moderbolaget inte kan kontrollera bolaget på samma sätt som ett regelrätt dotterbolag. T.ex. tillåter amerikanska regler inte att ett svenskt bolag som förvärvar ett amerikanskt företag verksamt inom säkerhets- eller försvarsindustrin som ett dotterbolag, självständigt utser styrelse i dotterbolaget och det finns också begränsningar i moderbolagets beslutanderätt avseende dotterbolaget. Den beslutanderätten ligger i stället hos dotterbolagets s.k. proxy board. Det kan inte uteslutas att det kan finnas andra hinder - till följd av lokal lagstiftning - som förhindrar granskning av förhållanden i dotterföretag i vissa fall. När detta ligger utanför moderbolagets kontroll kan det bli svårt eller rent av omöjligt att tillämpa de föreslagna reglerna. De finansiella konsekvenserna för ett bolag kan bli enorma om det anses att en granskning har genomförts som inte är förenlig med lokal lag.

Situationer med konflikter mellan olika länders lagar bör i möjligaste mån undvikas. Svenskt Näringsliv anser därför att uttryckligt undantag bör införas i de föreslagna reglerna för situationer där rätten att även granska förhållanden i dotterföretag kan strida mot lokal lag som gäller för ett utländskt dotterföretag.

Granskarens rätt till ersättning (avsnitt 2.3.7)

Utredaren föreslår att en uttrycklig lagregel införs att bolaget ska stå för ersättningen till den särskilda granskaren. Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget.

Utredaren föreslår införande av en regel att kostnaden i undantagsfall ska kunna bäras av minoritetsaktieägare. Svenskt Näringsliv tillstyrker införandet av en sådan bestämmelse men anser att denna bör utformas på ett annat sätt.

För att kostnadsansvar ska kunna åläggas minoritetsaktieägare krävs enligt förslaget såväl att granskningen varit uppenbart obehövlig (som helhet eller i viss del) som att den eller de aktieägare som hos Bolagsverket ansökte om den särskilda granskningen insåg eller borde ha insett detta. Svenskt Näringsliv anser att med så hårda krav kommer undantagsregeln i princip aldrig att kunna användas. En så utformad undantagsregel bör därför inte införas.

Men att ersättningsskyldighet för en särskild granskares insatser ska kunna åläggas de aktieägare som begärt granskningen, om den varit uppenbart obehövlig, tycker Svenskt Näringsliv är bra. Vi konstaterar att motsvarande finska regel (promemorian sid. 37 och 53) inte har något subjektivt rekvisit utan endast kräver "särskilda skäl" för att en aktieägare som har ansökt om särskild granskning ska kunna åläggas att helt eller delvis ersätta bolaget för granskningskostnaderna.

Utredaren föreslår vidare att undantagsregelns tillämpningsområde begränsas till privata aktiebolag. Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget och anser att undantaget bör gälla alla bolag, inte bara privata bolag.

Även om det verkar ha varit ovanligt att särskild granskning missbrukats i publika bolag förefaller det inte rimligt att undantagsregeln inte ska gälla för publika bolag. Det borde finnas ett incitament för dem som begär särskild granskning att begränsa sin begäran till sådant som är relevant - även i publika bolag.

Svenskt Näringsliv ser därför inget skäl till att ett publikt bolag eller ett aktiemarknadsbolag ska behöva bära kostnader för en "uppenbart obehövlig" granskning. Även om ett publikt bolag eller ett aktiemarknadsbolag kanske kan anses ha större resurser att bära den typen av kostnader drabbar det i slutänden de enskilda aktieägarna på samma sätt som i ett privat bolag.

Beslut om att utse särskild granskare (avsnitt 2.3.2)

Utredaren föreslår att den nuvarande beslutsordningen om hur särskild granskare utses kompletteras med en rätt för en minoritet som innehar minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget att direkt hos Bolagsverket begära att en särskild granskare utses.

Svenskt Näringsliv håller med utredaren om såväl att det innebär en onödig omgång att behöva gå via bolagsstämma om man redan har innehavare av en tiondel av aktierna med sig, som att förslaget undanröjer majoritetens möjlighet att motarbeta minoritetens rätt genom att t.ex. ajournera stämman eller bordlägga just ärendet om särskild granskning. Skälen för förslaget är således goda.

Men det skulle vara olyckligt om det visar sig att borttagandet av kravet på bolagsstämmo-behandling leder till fler fall där minoritetsaktieägare missbrukar reglerna om särskild granskning. Som anges i promemorian (sid. 41), och eftersom Bolagsverket endast gör en formell prövning, kan avsaknaden av en diskussion på en stämma där ledning och styrelse får chansen att förklara och rätta ut frågetecken skapa onödiga missförstånd. Svenskt Näringsliv anser därför att om förslaget genomförs bör en utvärdering ske inom fem år efter ikraftträdandet av hur de nya reglerna har tillämpats.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Göran Norén

Anne Wigart